

Van stinkende singels tot hygiënische riolen

Rotterdamse gemeentebedrijven hebben grillige geschiedenis

De Rotterdamse historicus Jan van den Noort schreef onlangs de geschiedenis van vijf bedrijven die in de negentiende eeuw onder gemeentevleugels kwamen. In zijn boek 'Pion of Pionier' werpt hij een blik achter de schermen en beschrijft de geboorte van de gemeentebedrijven voor water, gas en elektriciteit, de Gemeentereiniging en het havenbedrijf. In dit artikel schetst hij de ontstaansgeschiedenis van de Rotterdamse Drinkwaterleiding, de ROTEB en het Havenbedrijf.

Een grillige geschiedenis waarvan blijkt dat vele plannen nooit werkelijkheid geworden zijn, en dat ideeën van particulieren, zoals de beroemde en beruchte Pincoffs, veel betekend hebben voor de totstandkoming van de gemeentelijke bedrijven. Ook de besluiten van de gemeenteraad hadden invloed op de grilligheid van de geschiedenis. Opvallend is, dat veel gemeentelijke bedrijven gesticht zijn voor een ander doel dan ze nu dienen. De Drinkwaterleiding werd in gebruik genomen om de stinkende singels van Rotterdam schoon te spoelen met 'versch Maaswater', de Roteb haalde oorspronkelijk de mensenpoep op om die te verwerken tot mest voor de boeren uit de regio. De technische en hygiënische ontwikkelingen stuurden de werkzaamheden de kant op die wij vandaag de dag kennen.

Opvattingen over afval zijn na verandering onderhevig. Anderhalve eeuw geleden keek men heel anders aan tegen afval en vervuiling. Het onderscheid tussen afvalwater, afval en water was minder uitgesproken dan vandaag de dag. In de negentiende-eeuw had Rotterdam nog stadsgrachten en -sloten, en die zorgden niet alleen voor de afvoer van regenwater, 'menage-water' (=huishoudelijk afvalwater) en menselijke uitwerpselen. Ze waren ook de belangrijkste bron voor het Rotterdamse drinkwater. Doordat de grachten opgezadeld waren met een groot deel van het stedelijk afval werd de stad bij voortduring geteisterd door een enorme stank.

In de loop van de vorige eeuw kwam daarin verandering en werden drinkwater afvalwater en afval van elkaar gescheiden. De Rotterdamse drinkwaterleiding dankt haar ontstaan aan dit groeiend milieubewustzijn en ook de Roteb en de stedelijke riolering stammen uit deze periode.

Singels

In 1854 besloot de gemeenteraad het Waterproject van stadsarchitect Rose* (1839-1855) uit te voeren. In de buurt van de westelijke stadsgrens werden de Westersingel, de Diergaardesingel en de Spoonsingel gegraven en ten oosten van de stad legde de gemeente de Noordsingel, de Crooswijkseingel en de Boezemsingel aan. Tuinarchitect Zocher voorzag die singels van een fraaie aanplant, maar laat u daar niet door misleiden. De singels waren bedoeld als open riolen. Al het stedelijke vuil dat in de Rotterdamse grachten belandde - en dat was heel wat meer dan tegenwoordig - werd via sloten naar die singels gevoerd en vervolgens met behulp van twee stoomgemalen naar de Maas gepompt. Het ene gemaal stond aan het einde van de Boezemsingel, die toen nog tot het Oostplein liep. Het andere gemaal verzorgde de afvoer van de Westersingel en stond vlak bij de Westzeedijk.

Waterspaarbekkens

De afvoer van de vieze drab ging echter niet zo voorspoedig als stadsarchitect Rose zich gedacht had en veel stedelijk afval bezonk nog voor het het stoomgemaal bereikt had. De stank was afzichtelijk vooral in de nieuw gegraven singels waar alle vuil van de stad samenstroomde. De nieuw benoemde directeur van Gemeentewerken Scholten (1855-1861) wilde de stank te lijf gaan door de riolen voortdurend flink te spoelen met vers Maaswater. Bij laag water had hij echter niet voldoende spoelwater om die klus te klaren. Hij stelde het gemeentebestuur daarom voor om ten oosten van de stad waterspaarbekkens aan te leggen en het water van daaruit met behulp van buizen naar de stad te voeren. Ook hij hoopte Rotterdam te bevrijden van de ziekmakende stank, maar nog voor zijn plan de gemeenteraad bereikte, overleed hij vrij plotseling aan typhus, een ziekte die hijzelf door flink spoelen van de riolen had willen bestrijden.

Scholtenopvolger, Van der Tak (1861-1878), zorgde dat de spaarbekkens er toch kwamen en tekende de plannen voor de imposante Rotterdamse watertoren. In 1874 kon het waterleidingbedrijf zijn nuttige werk beginnen.

Het bedrijf was op de eerste plaats opgezet om de riolen van Rotterdam te spoelen, maar het 'versche Maaswater' was van zo'n goede kwaliteit, dat het ook als drinkwater kon worden verkocht. Vergeleken met het water uit de grachten was het zelfs uitstekend te noemen. Aanvankelijk werd het water alleen verkocht aan welgestelde Rotterdammers. Pas vele jaren later zouden ook minder vermogende Rotterdammers op de waterleiding worden aangesloten.

Jan van den Noort

* Het Waterproject werd ontworpen door Rose en fabriek-landmeter van Schieland J.A. Scholten